

Ha arribat el temps de poesia

POESIA

Òscar Samsó,
Riera de Caldes i altres poemes.
Editorial Mediterrània.
Barcelona, 2002.

Heus ací un poeta que ja degué néixer reflexiu de mena. Ho era de gran durant el tracte que hi vam tenir els seus alumnes de grec als temps pitjors de la Universitat de Barcelona (1939 i següents), com vaig apuntar al meu dietari de l'època: un professor molt bo, bona persona i de bon tracte. Reflexiu, però obert al parlar d'amic, dins una reserva molt pensada, amb l'aire de qui és conscient de sortir d'una forta maltempada. Això ens el feia veure més gran d'edat que no era, a 25 o 26 anys; edat perillosa, en aquells moments d'esclat bèl·lic al món i d'espantall bellista espanyol que li feia dir, amb un somriure, que ens retrobariem al curs vinent si no l'enviaven a l'Orient Mitjà. Òscar Samsó, així com, ja savi, traduïa del grec i llegia Homer com si llegís en català, també traduïa les seves reflexions en poesia, en uns versos que potser ja des de la més prima adolescència, sorgien del seu dins i l'acompanyaven entre silencis tendres, per una via íntima i secreta. No és nou el fenomen, evidentment; però ell, almenys, arribat, creu ell, al límit de la vida, exposa la seva versió personal d'allò que J.V. Foix anomenava "el joc etern": "No sóc pas jo qui tria la paraula, / cadascuna ve i en porta una altra / fins que la cadena s'interromp, / i no sóc jo tampoc qui la trenca"

JOAN TRIADÚ

Ha aparegut una antologia de la poesia d'Òscar Samsó

(p. 348). I encara diu més: "I totes juntes tenen un sentit / i no sóc jo tampoc el qui l'hi posa". D'altra banda com escrivia Pere Ribera al pròleg, reproduït en aquest volum d'una *primera tria* de poemes d'Òscar Samsó (1998, en edició d'homenatge fora de comerç), "la poesia ha estat per a ell una font de força, no un joc adolescent". Abans de la impressió d'aquesta *primera tria* no venal, havia aparegut a *Les quatre estacions* (Eumo) el llibre *La tarda fuig i amb ella el dia* (1987). El poeta publicava el seu *primer* llibre a 73 anys.

UNA VIDA EN SILENCI

Sobre aquest silenci de gairebé tota una vida, Pere Ribera apunta que el poeta temia "que li hagués fet perdre el temps de la seva poesia". Aquest pot ser el nus de la qüestió, comptant-hi el poder de l'autocrítica exercit prop d'un gran lector de poesia, en

primer terme, i de qualsevol literatura. Però hi ha encara un altre fet que pot contribuir a explicar, sense justificar-la, la immensa capacitat de silenci d'un poeta. Fredric-Pau Verrié, en un altre dels pròlegs que acompanyen amb encert aquesta antologia, assenyala que Òscar Samsó formava part del "grup universitari" de la Residència d'Estudiants o n'era molt a prop. Era, en efecte, de la mateixa edat i amic durador de Joan Vinyoli, Rosselló-Pòrcel i Salvador Espriu, per no esmentar sinó poetes de cinc estrelles. Però el fet que vull fer remarcar és que la poesia que ell escrivia i la del miler llarg de poemes dels quals ha sortit aquesta antologia era diferent en un punt essencial de la poesia dels seus grans i admirats amics. La seva poesia era, com diu Verrié, una "simple anotació per a recordar-se'n ell mateix, dels sentiments viscuts, dels moments feliços"; és a dir,

una poesia girada cap endins, resultat de tota una cultura de la contemplació, reflexiva, incessant. Vinyoli, Rosselló-Pòrcel, Espriu i tots d'altres oferien amb els seus poemes la possibilitat immediata de fer-se llegir. Un gest natural, acomplert poema per poema i llibre per llibre. El poeta de *Riera de Caldes i altres poemes* efectuava un moviment invers; de retenció en la intimitat, no fos cas que enfora alguna cosa s'evaporés i el moment evocat, -molta de la seva poesia és de moments- s'esvaïa. Aquell instant d'amor, aquell pensament amb l'estimada, aquella nota lluminosa i fugitiva per ell copsada, fins a quin punt podien ser compartides? Riba ja havia escrit que la joia se li emmenava els mots del poema, els quals eren, deia, set anys del voler.

HOME MOLT RELIGIÓS

Però el punt essencial esmentat de diferència de la poesia d'Òscar Samsó amb els poetes de la seva generació que ell admirava tant, no s'acaba aquí. Cal anar més a fons. Perquè de cap a cap del llibre ens trobem amb la poesia d'un home profundament religiós. Dels tres poetes esmentats, Espriu és el que li està més a prop, i es nota, però, en l'actitud de Samsó una llum maragalliana que transcendeix el món; això sí, reconduïda per una fe positiva. Aquesta mateixa fe es concreta, trobo, en un cert nombre de poemes dels llibres *Camí d'anada* i *El teu silenci*, que són dels més interessants de la poesia catalana moderna de temàtica religiosa. El poeta fa la recerca de Déu i en demana la presència, no pas dins seu, que és el més habitual, sinó per a tots els homes, arreu i "en qualse-

vol petita cosa". És la poesia del misteri de Déu: el seu silenci, la seva absència i fins i tot la seva solitud en no ser com nosaltres i no moure's entre la gent. Un enfilall de poemes reclamen presència del Déu personal i el conviden, amb diversos incentius, i -sense amagar-li la situació que impera envers ell, negant-lo o renegant-lo- li posen la mel a la boca. Així: "Apesarat camino / i penso com et quedés sol, / i no per tu només, / sinó perquè / la teva soledat / la meva força trenca. / Acosta't que ens tindràs / nombrosos a la vora, / parlant amb tu, contant-te / com són els nostres dies, / fent la petita vida / de tanta gent que estima" (p. 232).

Dos reculls o llibres més, titulats *L'home* i *De la mort*, accentuen amb la mateixa intensitat austera la passió pel sentit d'haver viscut, per a cloure's, lligant caps de la vida i de la mort amb la *suite Cara i creu*, en què tornen, com un repàs de la vida, els temes de l'amor d'esposa i de família, de la casa i dels anys, de la mort en definitiva, davant la qual expressa recança i una real serenitat, com en l'extraordinari poema *Òscar Samsó has arribat al límit* (p. 340) i en la mena de cant espiritual titulat *Res més que com un no-res us parlo* (p. 349). Al pas lúcid del temps la reflexió del poeta s'aguditzava fins a esdevenir una sola carn amb el destí personal.

Cal agrair a Joan Samsó i Lenas, fill del poeta, que hagi fet el que ell anomena una experiència trasbalsadora: llegir i rellegir la veritat poètica oculta, fins i tot per als fills, del seu pare, i que ens hagi posat a les mans, en una edició acurada i bella, el bo i millor d'una extensa producció inèdita, perillosament soterrada. Un monument, des d'ara, al poeta català desconegut. A nosaltres, lectors, ens correspon de mantenir-ne la flama.

NARRATIVA

Antonio Beneyto,
Tiempo de quimera.
Libros del Innombrable.
Saragossa, 2002.

Antonio Beneyto és un personatge singular. Encara que participa d'unes inquietuds i d'unes visions crítiques de la realitat que podem trobar en els altres escriptors i artistes catalans, la manera com se les planteja i les resol en els seus llibres i en la seva obra plàstica el fa inclassificable. És un home i un creador lliure, gens convencional -ni tan sols dels anticonvencionalismes en ús, tan convencionals a la fi- i, a més és clar i natural en la seva singularitat.

La seva experiència i domini de diverses arts -poesia, narració, pintura, escultura- s'aprecia a *Tiempo de quimera*. No només en la concurrència de textos i il·lustracions pròpies, sinó en la plasticitat i, per dir-ho ai-

Espai i temps de quimera

J. CORREDOR-MATHEOS

xí, en el colorit de les escenes eròtiques. Les seves arrels surrealistes, hi són presents. Hi ha aquí molta imaginació, sense perdre's de vista la realitat. No s'inventa un món: barreja els éssers i les coses per crear un món diferent. El que vol és donar-li la volta per descobrir-nos allò que el món quotidià ens amaga.

Tiempo de quimera és un text deshinbit, en què es diuen les coses pel seu nom, però la seva bellesa literària, sense caure en cap mena de vulgaritat, es recrea en una morbositat que no és aliena a la que podríem considerar natural, pròpia de les situacions mateixes. Diríem

que l'erotisme ens porta a uns desenvolupaments gairebé extrems, sense caure en la pornografia (recordem que Baudrillard diu que la pornografia emfatitza i porta l'erotisme fins a un punt en què esclata i desapareix). Per això gosaria dir que és un llibre net, en moments d'una clara poesia: "*Cuando dos amantes se abrazan se convierten en transparentes*", i també: "*Mediodía. El gris de la ciudad me parte en trozos de alegría penando en un nuevo encuentro con Airún*" (nom de la protagonista).

L'escriptura es revela impotent, con en els millors dels casos, per expressar la realitat, i es limita a mostrar-la -que és, en el fons, la missió del poeta-. El

Antonio Beneyto

poeta, com el narrador en aquest cas, és el que, desdoblant-se, mira des de fora del món el que ell mateix està fent. Tornem a llegir: "*Yo de nuevo repitiendo el encuentro con Airún. Y para qué escribir. Para qué ver con palabras nuestro enésimo encuentro.*"

Todo tan hermoso, tan extraordinario que sobran los signos para verlo".

No ens pot sobtar, per tant, trobar la protagonista femenina llegint *Tiempo de quimera* -el llibre dins del llibre, amb la resonància infinita de dos miralls enfrontats-. L'acció es produeix paral·lela a la lectura de pàgines anteriors del llibre que s'està escrivint: "*Escucha y sonríe, al tiempo que no deja de acariciarme con la yema de los dedos. Entretanto, sigo leyendo, seleccionando fragmentos, y ella también su placer re-corrido con sus manos tier-nas y voladoras*".

Aquest llibre, singular com el seu autor, porta un aclaridor pròleg de Jaime D. Parra i dues citacions que fan referència a un corrent lliure, sortosament gens determinat, de la literatura contemporània, i a la qual podem vincular Antonio Beneyto: Georges Bataille i Alejandra Pizarnik.